
Pomník Jana Palacha na nábřeží a jeho cesta

Pomník Jana Palacha na nábřeží a jeho cesta

Na Alšově nábřeží, na dohled od hlavní budovy Filozofické fakulty, se objevila zajímavá plastika. Jde o dílo amerického architekta Johna Hejduka (1929–2000), které bylo v roce 1991 věnované městu Praze a československému lidu. Součástí plastiky je i pamětní deska s básní Davida Shapiro Pohřeb Jana Palacha. U příležitosti dokončování celého díla probíhá ve vestibulu Filozofické fakulty dokumentační výstava, jež představuje okolnosti vzniku, umístění i vlastní výrobu pomníku. Kurátorky výstavy Marie Foltýnové jsme se zeptali na okolnosti vzniku výstavy i na osudy samotné plastiky.

Kdy a jak vznikla idea výstavy, mapující osudy pomníku Jana Palacha? Bylo od počátku zřejmé, že budou Galerie hlavního města Prahy a Filozofická fakulta spolupracovat?

V předloňském roce, kdy Galerie hlavního města Prahy dostala na starost realizaci uměleckých objektů Johna Hejduka s pamětní deskou, se o výstavě neuvažovalo. Celá dlouhá cesta od původního Hejdukova kresebného návrhu k realizaci je však natolik zajímavá a složitá, že je třeba ji veřejnosti nějakým způsobem sdělit. Nápad spojit se při přípravě výstavy s Filozofickou fakultou vycházel z téměř těsného sousedství pomníku a hlavní budovy FF UK a z vazby školy na osobnost Jana Palacha, který byl jejím studentem. Navíc se podařilo dokončení pomníku načasovat na den 27. výročí Palachova sebeupálení. Chtěla bych všechny pozvat na [blok přednášek](#) k Palachovu odkazu, které přichystala Studentská rada a Oddělení přijímacího řízení a vnějších vztahů FF. Jedním z přednášejících je americký básník David Shapiro, který přiletí do Prahy, aby mohl být přítomen odhalení díla svého přítele a kolegy. Je potěšen, že bude mít možnost osobně přečíst své verše a přiblížit okolnosti společného díla i osobnost Johna Hejduka.

Jste autorkou textů výstavy a výběru fotodokumentace. Jakou má výstava koncepci?

Snažila jsem se stručně shrnout nejdůležitější faktické informace, zachytit genezi proměny uměleckého díla od náčrtku až po instalaci ve veřejném prostoru. Další část výstavy se pak věnuje peripetiím s umístěním objektů do veřejného prostoru a nakonec výrobě kovových soch na Alšovo nábřeží. Nebylo možné podrobně se věnovat dílu Johna Hejduka, přesto výstava alespoň stručně připomíná jeho instalace a práce v Evropě.

Jaké byly osudy Hejdukova původního návrhu a kdy byly sochy poprvé realizovány?

Poprvé postavili Hejdukovy plastiky studenti atlantské univerzity přímo ve dvoraně školy. Díky dochované fotodokumentaci ze září roku 1991, kdy se v Míčovně Pražského hradu konala výstava, věnovaná dílu Johna Hejduka, je možné přiblížit návštěvníkům okolnosti a průběh v pořadí druhé realizace Domu sebevraha a Domu matky sebevraha, výstavu s názvem John Hejduk???—???Práce, která se uskutečnila pod záštitou kanceláře prezidenta Václava Havla. Tehdy poprvé byly objekty veřejně představeny ve spojení s básní Davida Shapiro Pohřeb Jana Palacha, kterou básník osobně přednesl. Samotné objekty však byly dřevěné a časem podlehly zkáze. Souběžně s výstavou na Pražském hradě probíhala v Galerii Jaroslava Fragnera tehdy také výstava Hejdukových fotografií objektů a architektury nazvaná Příbuzní, které vytvořila švýcarská fotografka Héli?ne Binet.

Umělecké dílo Johna Hejduka se dočkalo realizace ve veřejném prostoru až po 25 letech.

O obnovení a postavení párových objektů Domů v trvanlivém materiálu se v Praze uvažovalo od roku 2002 v souvislosti s architektonickou soutěží *Úpravy Palachova náměstí s Alšovým nábřežím*, kterou vyhrál soutěžní návrh Ing. ak. arch. V. Králíčka a S. Makarova. Původní návrh počítal s umístěním párových sochařských objektů do středu Palachova náměstí v blízkosti Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, ale ve vítězném řešení již byly plastiky přesunuty na Alšovo nábřeží.

John Hejduk si velmi přál, aby jeho dílo našlo v Praze své uplatnění a místo, proto návrh plastik městu věnoval. Ve spojení s pamětní deskou s básní Davida Shapiro a kontaktem s autentickým prostředím pevně svázaným s konkrétní historickou osobností se z umělecké instalace stal pomník na počest Jana Palacha. V českém prostředí jsou okolnosti Palachova činu a jeho oběť za svobodu v lednu roku 1969 dostatečně známé. Pro projekt Pomníku Jana Palacha byly proto Hejdukovy sochy pojmenovány Dům syna a Dům matky.

Celé dílo má však ještě další symbolické aspekty, které nejsou na první pohled zřejmé.

Obě sochy jsou spolu ve vzájemné interakci – materiál Domu syna se v detailech objevuje na Domu matky a naopak. Do Domu matky je možné vstoupit, uvnitř jsou schody s podestou, ze které je možné škvírou sledovat Syna – světlohoše. V malém uzavřeném prostoru si můžeme vyvolat pocity pohledu Matky na světlo, které přináší oběť Syna. Okénkem na protější stěně divák vidí Filozofickou fakultu – alma mater Jana Palacha.

Na pláštích plastik je výrazný modrý a červený pruh – evokace národních barev. Kromě toho jsou obě sochy záměrně natočeny tak, aby průsečíkem jejich středových os bylo místo, kde je na fasádě FFUK umístěna posmrtná maska Jana Palacha.

Samotné osazování plastiky na její místo na Alšově nábřeží muselo být vzhledem k velikosti díla velmi dramatické.

Přes pečlivou přípravu při projektování soch a revitalizace parku Alšova nábřeží, při které se pamatovalo na nutnost osadit mohutné skulptury po dokončení povrchů mlatů i trávníků, neproběhla montáž zcela podle původních předpokladů. Vzdálenost od místa, kam bylo možné přistavit těžkou techniku, k místu základů soch byla nakonec pro menší jeřáb s nosností 30 tun nezvladatelná. Prostě by se při osazování převážil. Musel se objednat velký stavební jeřáb s nosností 150 tun, který pak byl schopen zvednout smontované části soch do výše 15 metrů a přenést je z přilehlého parkoviště do parku vrchem, aniž by se poškodilo vzrostlé stromořadí. Taková technika ovšem nesmí vjet do centra Prahy před 22. hodinou. Montáž pomníku tedy probíhala v nočních hodinách mezi 17. a 18. prosincem minulého roku. Díky neuvěřitelné souhrě a profesionální práci všech odborníků byly nakonec obě sochy sestaveny za jednu noc. Druhý den už probíhaly pouze práce uvnitř i vně objektů.

V současné době probíhají na Alšově nábřeží dokončovací práce a vyzrávání povrchu skulptury. A 16. ledna v 15 hodin proběhne veřejné představení pomníku.

Slavnostní odhalení či spíše představení pomníku veřejnosti za účasti mnoha zahraničních hostů a politické reprezentace připravuje Hlavní město Praha. Zcela jistě jde o mimořádnou událost, přinejmenším proto, že je to po dlouhých letech konečně hodnotná umělecká instalace ve veřejném prostoru, kterou iniciovala a realizovala sama Praha. Dílem Johna Hejduka je metropole obohacena o uměleckou intervenci světového významu srovnatelnou se stavbou Tančícího domu.

Mgr. Marie Foltýnová, Ph.D., studovala dějiny umění na Filozofické fakultě UK, v roce 2014 zde obhájila doktorskou práci na téma Slavnostní kočáry 17.–18. století ve sbírkách českých institucí. Pracovala jako památkářka v evidenci movitých památek středních Čech v Národním památkovém ústavu, dnes je kurátorkou veřejné plastiky Galerie hlavního města Prahy. Také se aktivně podílí na činnosti občanského spolku Karlín sobě, který se zasazuje za lepší život v pražském Karlíně.